

Açık Bir Toplumda Hayekçi Hükümet Modeli*

Ronald Hamowy**

Siyaset ve hukuk teorisi alanında en önemli çalışması, *Özgürlük Yasası* (The Constitution of Liberty), 1960'da yayımlanan¹ F. A. Hayek, o tarihten bu yana özgür bir toplumun yapısına dair özgün analizini *Kanun, Yasama ve Özgürlük*² genel başlığı altında topladığı üç ciltlik çalışmasında da sürdürdü. Ben, burada, bu ciltlerin üçüncüsü (1979'da yayımlandı) ile ilgineceğim ve özellikle Hayek'in ideal anayasa modelini geniş bir şekilde tartışacağım. Fakat, başlangıçta bir noktayı açıklığa kavuşturmalıyım. Hayek'in fikir sisteminin bu alanına odaklanmakla -geçmişte yaptığım gibi- sosyalist iktisat ve siyaset doktrininin noksanlıkları ile ilgili görüşlerini veya modern demokratik devletin analizine yaptığı katkıları ortaya koymayı kastetmiyorum. Esasen,

ben Hayek'in cari ortodoxiyeye alternatifler sunmaya çalıştığı çalışmalarının bu alanını kasıtlı olarak seçtim. Üstesinden gelinmesi en zor ve sonuçta hata bulmaya en elverişli olan kısmı eleştirerek, çalışmasının tamamına bir hak-sızlık yapıyor olabileceğimi kavramış durumdayım. Bununla beraber, Hayek'in tartışmasında varolduğuna inandığım vahim hatalara işaret etmenin çok daha önemli olduğunu düşünüyorum. En azından, bireysel otonominin ve kişi özgürlüğü alanının bu sayede genişletilebileceği hatalı kanısı yüzünden, şu anda sahip olduğumuz sistemden daha iyi olmayan bir sistemin onaylanmasına imkân vermeyiz.

Hayek'in anayasasındaki en önemli ve şüphesiz en tuhaf taraf iki meclis arasında iki meclisli yasama şeklinde ortaya çıkan fonksiyon ayrılığı teklifidir. Hayek şöyle demektedir:

17. yüzyılın sonunda, Avam Kamarasının "malî tasarılar" üzerindeki mümbasır yetkisi Lordlar Kamarasınca kesin olarak teslim edildiği zaman... Lordlar Kamarası, ülkedeki en yüksek mahkeme olarak, genel hukuk kurallarının gelişiminin nihai denetimini hâlâ mu-

** Alberta Üniversitesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi.

¹ F. A. Hayek, *The Constitution of Liberty*, (Chicago: University of Chicago Press, 1960).

² F. A. Hayek, "Law, Legislation, and Liberty", Vol.1, *Rules and Order* (Chicago: University of Chicago Press, 1973); Vol.2, *The Mirage of Social Justice* (Chicago: University of Chicago Press, 1976); Vol.3, *The Political Order of a Free People* (Chicago: University of Chicago Press, 1979).

*bafaza etmekteydi. Avam Kamarasına hükümetin halihazırdaki yönetiminin yegâne denetimini bırakırken, bunun karşılığında, ikinci meclisin uygulanabilir adil davranış kurallarını kanunla değiştirme inhisari yetkisini talep etmesinden daha doğal ne olabilirdi?*³

İşte, ben bu ayırımı hususen doğal olan hiçbir şey bulmuyorum. Avam hiçbir zaman kendisini hükümetin yalnızca bir vergilendirme ve idare organı, fazladan bir tek gelirleri arttırma gücüne sahip bir çeşit geniş yürütme organı olarak görmedi; aksine kendisine hep ulusun yasama meclisi olarak baktı. Bu şu anlama gelmektedir: 19. yüzyıla kadar Avam kendisini büyük oranda, vergi salma, ordu ve donanmayı toplama ile barış ve savaş durumlarına karar verme işleriyle sınırladı. Daha az oranda olmakla beraber, Avam'ın, İngiliz uyruklarının yaşamlarını yönetmek üzere o dönemde gerekli görülen bazı yasaları çıkardığı da oldu. Bununla beraber, bu türden kuralların çoğu yasama tarafından değil, mahkemelerce, daha erken bir dönemde de konsey-emirleri yolu ile yürütme tarafından konuldu. Özel ve kamu hayatının bütün alanlarına müdahaleyi ifade eden bugünkü anlamda yasama fonksiyonu, Napolyon Savaşları sonrasına değin İngiliz Parlamentosuna yabancı idi. Bu tarihte ise hükümetin kassası üzerinde kontrole haiz ve yürütme gücünü de etkili bir şekilde içine almış bulunan Avam'ın hangi yasaların çıkarılacağına karar veren organ olmayı talep etmesi doğaldı.

Hayek'in önerdiği ayırım yapay olduğu gibi işe yaramaz da. Alt meclis kendisini gelir ve giderler sorunuyla sınırlandırırken; üst meclis, davranış kurallarını⁴ kararlaştırma konu-

sunda tek otoriyete sahip olduğunda, nihai kontrol en sonunda kaynakların toplanması ve dağıtılması hususunda yetkili kılınan gövdeye düşecektir. Her yasanın uygulanması için harcamalara gereksinim vardır ve her malî tasarı bir amaca müteallik olarak çıkarılır. Vergilendirme ve bir projeye yönelik yüksek miktarlarda kaynak tahsisi alt meclisce yapıldığında, bu türden bir düzenlemenin vatandaşların davranışları üzerinde geniş etkiler yaratmayacağını düşünebilir miyiz? Açıkcası, vergi koyma ve harcama yetkisi davranış değiştirme gücünü de içerir; aynı şekilde bir para cezası cezalandırır ve bir ödenek de ödtülendirir. Böylesine bir güçler ayrımının etkisi bütün gerçek yönetme gücünün alt meclisin eline bırakılması olacaktır (ve gerçekten oldu da). Şöyle ki, üst meclis tarafından çıkarılan davranış kurallarından kendi icra etmek istediklerini alt meclis ayıklayıp seçebileceği gibi, kendi kurallarını da vergilendirme gücü ile zorla kabul ettirebilir. Böylece, hakim olacak durum şu anda mevcut parlamenter yönetimden –temellerinde- çok da farklı olmayacaktır.

Özgürlük teorisi çerçevesinde çok daha önemli olan, üst meclisin kendisinin yaratılması değil, bunun çıkarabileceği özel davranış kurallarını yönetecek temel ilkelerdir. Hayek'e göre bu kuralların “gelecekteki belirsiz sayıda bilinmeyen durumlara uygulanmasını; belirli somut maksatların gerçekleştirilmesine değil, somut muhteviyatı önceden görülemez soyut bir düzenin teşekkül ve korunmasına hizmet etmesini ve nihayet ilke olarak tanımlanabilir muayyen birey ve grupları etkilemesi amaçlanan ve etkilediği bilinen bütün hükümleri dışta bırakmasını amaçlaması gerekir.”⁵

Birinci kriter, “gelecekteki belirsiz sayıda bilinmeyen durumlara uygulanmasının amaçlanması”, Hayek'in genellik ilkesinin bir ye-

³ F. A. Hayek, *The Political Order of a Free People*, s. 106.

⁴ Bu noktada Hayek'in davranış kuralları ile ne kastettiğini belirlemekte yarar görüyorum. Hayek'in orijinal kanun tanımında davranış kuralları, yüzyıllar öncesiinden süzülüp gelen yaygın bir mutabakatı yansıtan soyutlukların oluşturduğu ve üst meclisce çıkarılacak gerçek kanunlara tekabül etmektedir (ç.n).

⁵ *A.G.E.*, s. 109

niden ifadesi gibi gözükmektedir.⁶ İkincisi, bu kuralların “belirli somut maksatların gerçekleştirilmesine değil, yalnızca somut muhteviyatı önceden görülemez soyut bir düzenin teşekkül ve korunmasına hizmet etmesi”, bana yerine getirilmesi neredeyse imkânsız gözükmektedir. Bütün yazılı yasalar, hırsızlığa engel olmak gibi geniş veya izin olmaksızın bir savunma tesisine girişin yasaklanması gibi dar olsun, belirli somut maksatlara ulaşmak için çıkarılır. Somut bir maksata müteallik olmayan bir yasa çıkarmak ne anlama gelebilir? Eğer Hayek burada bütün davranış kurallarının, aynı zamanda, bazı soyut maksatlara, “adalet”, “çesitlik” veya bir benzerine yönelik olmasını kastediyorsa, o zaman bütün yasalar, ne kadar kapsayıcı olursa olsun, bu çeşit kategorilere dahil sayılabilir. “Sosyal adalet”, “düzen”, “kamu esenliği”, “ulusal refah”, “sosyal uyum”, hepsi özgül kuralların altına sokulabileceği birer ana başlıktır. Açıkcası, ben Hayek’in burada ne kastettiğinden emin değilim ve hiçbir ulusun mahkemelerinin yasamanın bir tasarımsının bu özelliğe sahip olup olmadığı nosyonu ile uğraştığımı tahayyül edemiyorum.

Üçüncü kriter saklı anlamlarında çok çekici. Şöyle ki, özellikle tanımlanabilir muayyen birey ve grupları etkileyeceği bilinen veya etkilemesi hedeflenen hükümleri dışlayan bütün meşru kurallar -hiç şüphesiz- hükümet tecavüzüne karşı en güçlü korumayı oluşturur. Gerçekte, bu, Hayek’in üst meclisindeki maksadı tamamiyle ortadan kaldıracak kadar güçlü bir tedbirdir; şu nedenle, eğer hiçbir yasa mahkemeler önünde bir avantaj sağlamaz ise, bu kriteri çığneyebilirler mi, o halde yasamanın daha önceden izin verilmiş olan belirli bir davranışa reaksiyon olarak bir yasak ihdas etmesi mantıksal olarak engellenmiştir. Bu çeşit

yasa hükümlerinin tanımlanabilir birey ve grupları, örneğin, yasağın öznesi olarak belirli bir etkinliğe girişmiş olanları etkilemesi en azından amaçlandığı için, Hayek’in yargı incelemesi kriteri altında mahkemeler bütün böyle yasaları iptal etmek zorunda kalacaktır. O halde, neden bir üst meclise (Hayek’in adlandırdığı üzere Yasama Meclisi) sahip olalım? Eğer alanı temel davranış kurallarını saptamakla sınırlı ise ve spesifik olaylara cevap olarak bu kurallar bütünü hiçbir zaman genişletilmese, yasama ihtiyacı hiçbir zaman karşılanamaz.

Hayek bu kriterin “bizatihi geleneksel Haklar Bildirgesi’nin temin etmeyi amaçladığından daha fazlasını başarabileceğini”⁷ söylerken, yasama üzerindeki bu kısıtlamanın geniş kapsamlı niteliğinin farkında görünüyor. Bununla beraber, biçimsel yasa da şekillenecek bu sınırlamalar da Hayek’in süregelen yasama gövdesine dair tasarımlarıyla çatışıyor gözükmektedir. Hayek, Amerikan Haklar Bildirgesinde garanti edilen özgürlüklerden bahseder. Örneğin, “ifade özgürlüğü tabii ki, iftira etmek, bühtanda bulunmak, aldatmak, suça teşvik etmek veya asılsız alarmla paniğe yol açmak gibi şeylerde serbest olduğumuz anlamına gelmez.”⁸ O halde, Hayek’in de farkında olduğu gibi, bu sınırlamalar yasama meclisinin değil, yargı kararlarının ürünüdür. Lâkin Hayek, üst meclisin fonksiyonlarından birisi olarak mahkemelerin kararlarında saklı “henüz birleştirilmemiş kararlar”ın yasalaştırılmasını görmektedir. Eğer öyle ise, kriterini (maksatlı veya maksatsız olsun, ilke olarak muayyen bireyleri etkileyen hiç bir yasa koyulamaz) belirsiz bir genelliğe indirgeyerek Hayek, yasama otoritesi üzerinde en etkili olduğu ispatlanmış kısıtlamaları ters yüz etmiş ve süreç içerisinde, üst kamarayı mahkemelerin bir kulu haline

⁶ Hayek’in genellik ilkesi yasamanın genel kurallar anlamında kanunlar koymakla sınırlandırılmış, tersten okuyacak olursak yasamanın koyacağı kanunların maksat bakımından genel olmasını öngörmektedir (ç.n.).

⁷ *A.g.c.*, s. 110

⁸ *A.g.c.*

getirmiştir. Her halükârda bu çeşit yasaların amacı ne olabilir? Yasa yapımcılar zaten yargı kararları ile bağlıdır ve mahkemelerin hükümsüz kıldıkları tasarıları zor yasalastırırlar. Daha önceden mahkemelerce ihdas edilmiş ve zaten bağlayıcı olan genel kuralları yasalastırmakla kendisini sınırlandırmış bir yasaya neden sahip olalım?

Hayek, üst meclisinin koyabileceği kuralın niteliği üzerine bu sınırlamaları koymasına koyuyor, ama ardından bunları, şöyle diyerek kaldırıyor:

Yasama Meclisinin genel adil davranış kuralları vaz'etmek için münhasır yetkilere sahip olması gerekiyorsa da, onun tamamıyla harksiz hale gelmesi ihtimaline karşı, belirli bir meselede bazı kuralların konulması yönünde hükümetten gelen bir uyarıya makul bir süre içerisinde cevap vermezse, Anayasa, bu yetkinin geçici olarak İcra Meclisi'ne (alt meclise) intikal edebilmesi tedbirini almalıdır.⁹

Böylece, nelerin yasalastırılabilceği üzerinde işleyebilir sınırlamalar koyan ilk belirtilen kritere sahip olmakla beraber, tam bir daireyi dolanarak hemen hemen her konu üzerinde yasa koymakla yetkilendirilmiş bir yasamaya geri döndük.

Hayek'in İcra Meclisi olarak adlandırdığı alt meclis, anlatıldığına göre, mevcut parlamentolara benzeyecekti ve burada, yürütme ve günlük yasama gücü aynı ellerde toplanacaktı. Buyruklarına ilişkin olarak üst meclis tarafından koyulan genel davranış kurallarıyla kayıtlı olacaktı. Diğer bir ifadeyle, Anayasa, koyulan adil davranış kuralları ve mahkemelerin çeşitli yorumlayıcı hükümleri ile kayıtlanacaktı. Bunun parlamenter demokrasilerin yasamalarında halihazırda süregelen durumdan tam olarak farkının ne olduğu açık değil. Hayek "alt meclisin yönetim aygıtını düzen-

lemeye ve hükümete tevdi edilen maddi ve kişisel kaynakların kullanımı hakkında karar vermede tam yetkili olacağı"ni ifade etmektedir.¹⁰ Ama, alt meclisin herhangi bir yasama fonksiyonuna sahip olması düşünülüyorsa, hükümete hangi kaynakların nasıl bahşedileceğine kararlaştırmakla yetkilendirilen alt meclisin bizatihi kendisidir. Gerçekten de, alt meclisi basitçe geniş bir yürütme komitesi değil, bir yasama gibi sınıflandırmasında Hayek'in bütün amacı bu. Lâkin, eğer bu bir yasama ise bütün vatandaşlara uygulanan aynı davranış kurallarıyla nasıl kayıtlanabilir? Bireyler, hükümet otoritesi sayesinde diğerlerinden zenginlik koparamazlar. O halde, alt meclis hangi anlamda üst meclis tarafından ihdas edilen davranış kurallarına uymaya zorlanmaktadır? Hayek, alt meclisin uyması gereken özel kurallar olduğundan bahsetmiyor, aksine onun söz konusu ettiği, alt meclisin bütün vatandaşlara uygulanan aynı davranış kurallarına uyması gerektiği. O burada bir açmaz içine düşmektedir. Ya alt meclis bir yürütme otoritesinden başka bir şey değil ve Hayek'in modeli vergi koyma ve kontrol ettiği zenginliğin nasıl harcanacağını kararlaştırma yetkisine sahip hiçbir gövde sağlamıyor ya da o gerçekte, fonları oluşturma ve harcama ile hükümetin işlerine dair yasaları geçirme gücüne sahip bir yasama. Fakat yasamalar, kendilerinin yasaları yaptığı gerçeğinin doğası gereği, toplumun diğer üyelerini sınırlayan kuralları ile kayıtlanamazlar. Resmî sıfatı olmayan vatandaşlar buyruklarını icra etmek için güç kullanamazlar. Hükümetler ise tam da bunu yapabilme güçleri ile tanımlanırlar.

Bunların ötesinde hâlâ bir sorun daha var: Birçok yasa Hayek'in meclislerinden ikisinin birden yetki sahasına giriyor. Bir yasanın adil davranışın genel kuralını oluşturduğunu ve ya hükümetin bir tasarrufu olduğunu nasıl tes-

⁹ A.g.e., s. 116

¹⁰ A.g.e., s. 119.

bir edeceğiz? Sokakların kullanımını düzenleyen bir kanun hangisine aittir? Ya da yürütmenin bütün davranışlarının gizli kalmasını sağlayan bir yönetmelik? Kimin affedileceğine hangi meclis karar verecek? Ve son olarak, eğer iki meclis arasında hangi yasaları kimin çıkaracağına dair bir sınır yoksa, neden iki meclis olsun ki?

Anayasanın kendisi, ne bu hüküm yetkisi problemlerini çözmekte ne de daha önemlisi hangi meclisin yetkiye sahip olduğuna bakmaksızın yasama güçleri üzerinde herhangi bir maddi sınırlama içermektedir. Bize anlattığı şekli ile anayasa,

*Bütünüyle teşkilatlanmaya ilişkin kurallardan oluşmalıdır ve evrensel adil davranış kuralları anlamında maddi hukuka, hükümete onları uygulaması için zor kullanma hakkını vermek amacıyla yalnızca böyle kanunların sahip olmaları gereken genel nitelikleri belirterek değinmelidir.*¹¹

Böylece, kendisinin özenle düzenlenmiş ve kompleks hükümet şemasına rağmen; neticede Hayek, davranış kurallarının biçimsel nitelikleri üzerinde (ilk defa Özgürlük Yasası'nda keyfi hükümete karşı tek koruma olarak ortaya koyduğu) orjinal kısıtlamalara geri dönüyor.

Ben bu yaklaşımın değerini kaybettiğini ve yapısal değişiklikler değerlendirme dışı tutulduğunda Hayek'in önerdiği tarzda saf şekli kriterin, yani bütün konuların genel, tahmin edilebilir ve kesin olması gerektiğinin, hükümet müdahalesinin boyutlarını etkin bir şekilde kısıtlamayacağını gösterildiğini iddia ediyorum.¹² Bir dananın kulağından ipek

bir para kesesi yapamazsınız ve hükümetin yapısı ile oynayarak hükümetin gücünü sınırlayamazsınız. Hangi yasaların çıkarılabileceğine dair açık ve maddi sınırlamalar koyulmasıyla, sadece, yasamanın karışabileceği alanları kontrol etmek mümkün olurdu ve bundan sonra da, birisi hâlâ yaşamayı güdecek uyanık ve şüpheli bir yargıya ihtiyaç duyabilirdi. Hangi alanların yasamanın sınırları ötesinde kalacağına dair kararlar –mantık olarak bir hükümet teorisinden önce gelen bir Haklar Teorisi temelinde verilebilir. Bu, bazı nedenlerle, Hayek'in kavrayamadığı bir düşünce tarzıdır ve onun anayasa modelinin öngördüğü olağanüstü hal güçleriyle ilgili tartışmasında olduğundan daha açık değildir. Hayek, hakların iyi bir yönetimin ürünü olduğu –ondan önce gelmediği- mefhumunun ağına öylesine takılır ki; iyi bir hükümet tehlikeye düştüğünde, daha az değerli olanı yeğleyerek, vatandaşın haklarını feda etmeye büyük ölçüde hazırdır. Hayek şöyle demektedir:

*Harici bir düşman tehdit ettiğinde, isyan veya kanunsuz şiddet patlak verdiğinde veya tabii bir felaket elde edilebilen hangi araçla olursa olsun acil tedbir gerektirdiğinde, normalde kimsenin baiz olmadığı mecburi teşkilatlanma yetkileri birisine bahşedilmelidir. Ölümcül tehlikeden kaçmakta olan bir hayvan gibi toplum da mahvolmaktan kaçacaksa, uzun vadede varlığının bağlı olduğu hayati fonksiyonlarını dahi böyle durumlarda geçici olarak askıya almak zorunda kalabilir.*¹³

Şimdi, burada korunan ne kalmıştır? Kesinlikle vatandaşların hakları değil, aksine hakları ortadan kaldıran, oluşturulduğu şek-

¹¹ *A.g.e.*, s. 122.

¹² Hayek'in özgür bir toplum için hukukun hakimiyetini yeterli sayan savı hakkındaki bir çok eleştiri arasında, özellikle bkz. Ronald Hamowy, "Freedom and the Rule of Law in F. A. Hayek," *Il Politico* 36 (1971): 349-77 ve bu makalenin yeniden gözden geçirilmiş versiyonu, "Law and the Liberal society: F.A. Hayek's Constitution of Liberty," *Journal of Libertarian Studies* 2 (Kış, 1978): 287-97; Joseph Raz, "The Rule of Law and Its Virtue," *Law Qu-*

arterly Review 9 (Nisan, 1977): 185-211; yeni baskı için de, R. L. Cunningham, (ed.), *Liberty and the Rule of Law* (College Station, Tex.: Texas A & M University Press, 1979): 3-21; John N. Gray, "F. A. Hayek on Liberty and Tradition", *Journal of Libertarian Studies* 4 (İlkbahar, 1980): 119-37; ve Murray N. Rothbard, *The Ethics of Liberty* (Atlantic Highlands, N.J.: Humanities Press, 1982): 219-28.

¹³ F. A. Hayek, *The Political Order of a Free People*, s. 124.

liyle hükümet. O halde, bu maliyete karşın neden onu muhafaza etme sorunu ile uğraşalım. Buna izin verilse bile, kendisini özgür addeden hiçbir toplumun tolere edemeyeceği güçlerin takviye edilmesi neden gerekli? Sosyal teoriye katkıları, düzenli sosyal düzenlemeler bir düzenleyiciyi gerektirmez fikrine dayanan Hayek'in, özellikle, dahili kriz zamanında otoriter yetkilerin bir lidere bırakılması gerektiği fikrine kurban gitmesi ilginç. Eğer bireylerin birbirleriyle özgür etkileşimleri sayesinde oluşan kendiliğinden doğan düzene ciddi zarar vermeksizin, en basit toplumsal modellerin manipüle edilmesi hükümetin kapasitesinin ötesinde ise, gittikçe kompleks hale gelen modeller için bu neden doğru olmasın? Niçin olağanüstü zorlayıcı yetkiler bahşedilmiş bir hükümet, bir doğal afetle piyasanın ve özgür insanın iyiliksevrlığının zincir vurulmamış güçlerinden daha iyi başa çıkabilsin? Ve kanunsuz şiddet durumlarında siyasal mekanizmaya olağan engellerle kısıtlanmamış bir zor kullanma yetkisi neden bahşedilsin? Her hükümet şiddet eylemleri işleyenlerle uğraşmak için geniş yetkilere zaten sahiptir. Ekstra güçler, Japonya kökenli tüm Amerikalılar'ın II. Dünya Savaşı boyunca gözaltına alındığı zaman olduğu gibi, masumu da baskı altına almaktan başka hiçbir amaca hizmet etmeyecektir.

Hayek'in bütün yönetim modeli, olağanüstü hal yetkileri, hepsi, toplumdaki siyasal mekanizmanın kendisinin kendi buyruklarına tâbi yapılabileceği yanlış tasavvuru içerisinde tasarlanmıştır. Ne var ki, gerçek şu ki, hiçkimse bir yasamayı daha üst konumdaki başka bir yasama ile bağlayamaz ve alt meclisi herkeze uygulanabilir kurallara uymaya zorlayamaz. Yasamalar, yasa yaptıkları sürece, özel şahıslar gibi değildir. Zira onların itaat enstrümanları ikna veya değiş-tokuş değil, temel güçtür. Ve Hayek haklı olsa ve daire kareleştirilse bile, bu gerçekte neyi değiştirir? Bütün bunlardan sonra, üst yasamayı

ne bağlar? Kesinlikle hangi yasaların koyulabileceği hakkında hiç bir esaslı sınırlama getirmeyen Anayasa değil.

Bilimin Karşı Devrimi (Counter-Revolution of Science) eserinde Hayek, Saint Simon'un "*Birisi tarafından yönetilmeyen bir cemiyet düşünemiyorum*" dediğini alıntılamaaktadır.¹⁴ Ne var ki, Hayek'in pozitivist sosyal teorinin anti-liberal temelleri hakkındaki derinlemesine görüşleri ile özgür bir toplumun siyasî düzeni üzerine fikirlerinin uzlaşması zor gözüküyor. En azından iki yüz yıldır, sosyal filozoflar cemiyetin yönetime ihtiyacı olmadığını bilmektedirler, öyle ki, gerçekten de, yönetim cemiyeti yok edicidir. Ve hiçbir modern düşünür, bu konuda Hayek kadar keskince yazmış da değildir.

Modern liberteryen siyaset teorisi ile çatışan esas sorun yönetimin koyacağı kurallara ilişkin şekli kriterlerin geliştirilmesi ve bu kriterleri karşılayacak siyasî yapının sağlanması değildir. Aksine, bu yönetimin girişebileceği sayısız ve çeşitli tecavüzlere nasıl sınırlamalar koyulacağı ve onun bu sınırlamalara uymasının nasıl sağlanacağı sorundur. Eğer insanoglu daha özgür ve yönetim daha az kapsayıcı olmayacaksa, Hayek'in kriterlerine uyan yasaların, yönetimi daha az keyfi yapabilecek olması da, sonuç itibariyle gerçekten bir anlam ifade etmez.

* Orjinal versiyonu Mayıs 1982'de New York şehrinde düzenlenen ve sponsorluğunu Institute for Humane Studies, Menlo Park'ın üstlendiği *Interdisciplinary Seminar on the Contributions of F.A. Hayek* konulu konferansta sunulmuştur.

Çeviren: A. Melih Saraçoğlu

¹⁴ F. A. Hayek, *The Counter-Revolution of Science: Studies in the Abuse of Reason* (New York: The Press of Glencoe, 1955): 127.